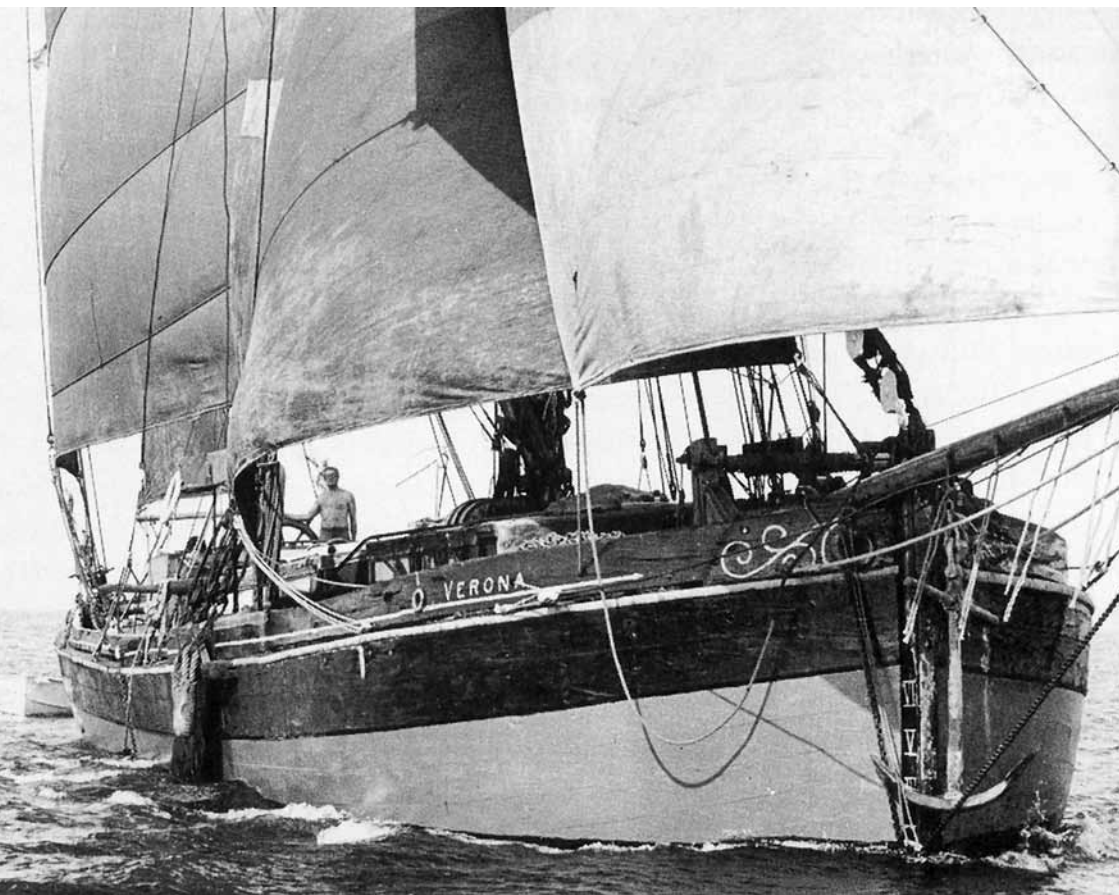

ELEONORA EPOSTEN

LOVÖ HEMBYGDSFÖRENINGIS TIDNING

Nummer 2 juni, 2011 Årgång 20

Här seglar Ralph Erskine sitt arkitektkontor hem till Lovö. Läs mer i detta nummer av E-Posten!

I detta nummer

Det här numret är det sista som Claes Lindahl är redaktör för. Inte mindre än två artiklar blir hans avsked till E-posten för den här gången. En heter Lovös skärgård och är ett utdrag från en ny bok med namnet Segla Mälaren. Den andra är en liten historia om två världsberömda invandrare som gjorde Lovö till sina hem: Ralph Erskine och Ilhan Koman. Den historien är en del av en kommande bok, den om Lovö som han i sin optimism utlovade till 60 års jubileet. Men som kanske kommer till 70 års jubileet!

I det här numret fortsätter E-posten serien om hus med historia på Lovö, denna gång om Alviken. Ordföranden Bertil skriver om försommarutflykten till Helgö och Hovgården där samma Karin var ciceron. Bertil Ottoson fortsätter sin oförtröttliga kamp mot Förbifart Stockholm och för Rydströms Prästgårdsarrende. Plus lite annat smått och gott. Nu är sommaren räddad!

Eleonora-Posten

ISSN 1651-6508

utges av Lovö Hembygdsförening

Redaktör: Claes Lindahl (avgår)

Ny – kommer att utses.

Lovö Hembygdsförening

Box 144

17802 Drottningholm

info@lovohembygd.com

www.lovohembygd.com

Plusgiro 8812-0

Ordförandens spalt

Jag tycker vi hela tiden står inför svåra problem. Hade det inte varit så roligt att jobba i styrelsen hade jag avgått efter första året som ordförande. Styrelsemötena är trevliga. Alla är engagerade och alla anstränger sig. Då blir det kul. Det stora problemet om Lovöns framtid gäller Förbifart Stockholm och den 17 km långa tunnelns anslutning till väg 261, Ekerövägen. Trafikverket vill ha två trafikplatser på Lovön, ett natur- och kulturmord som Andreas Carlgren uttryckte

det innan han fick vittring på de stora gossarnas köttgrytor. Skam över hans minne. Ja, han är inte död ännu, men det är vad många kommer att tycka när den tiden kommer.

Hela Lovön är ju en unik jordbruksbygd där man fortfarande kan se landskapets olika delar som en meningsfull helhet. Därför är det viktigt att sköta underhållet av hembygdsföreningens tre byggnader på Hogsta. Vårt museum, Bagarstugan, kommer att få sitt helt nödvändiga underhåll. Arbetet börjar måndagen den 13 juni. Vi hoppas också fortfarande på anslag för Smedjan och Magasinet.

Sommaren kan vara en tid av avkoppling för ideella organisationer, men det gäller inte Lovö Hembygdsförening. Vi ska samarbeta med andra organisationer om remissvar på Trafikverkets arbetsplan och dess Miljökonsekvensbeskrivning (MKB). Och vi har just tillsammans med ca 20 andra organisationer startat en namninsamling för att länet ska prioritera investeringar i kollektivtrafik framför att bygga nya motorleder, dvs Förbifart Stockholm. Kampanjen kallas Rädda Stockholm och det är vår nya almstrid! Vi ska rusta upp Fornstigen, bl.a. med hjälp av två sommararbetande skolungdomar. Ekerö kommun betalar 30 skolungdomars löner under två gånger tre veckor. Vi får använda två av dem under tre veckor.

Men nog kommer Eva och jag att hitta tider då vi lögar oss på vår pontonbrygga med kaffe, hembakade bullar och böcker. Åka ifrån Lovön kommer vi inte att göra utom under Almedalsveckan i Visby då vi ska arbeta för Amnesty och samla namn för att Rädda Stockholm. Uppropet finns i detta nummer av EP. Du kan hämta listan på Nätverket Stoppa Förbifartens hemsida: www.stoppaforbifarten.nu och bidra till att många skriver på listan innan den 15 december då insamlingen avslutas.

Bertil Ottoson

Lövö skärgård

Text och bilder nedan är hämtade från *Segla Mälaren*, en ny bok av Claes Lindahl, avgående redaktör för E-Posten.

Björnholmen

Smedslättens och Hägerstens avsnörpning av Mälaren markerar slutet på staden och början på landet. Här bjuds lustfärder i många riktningar. Här börjar också Mälarens första arkipelag kring Björnholmen, Kärjön och Fågelön. Det är en skärgård med populära vikar där hundratals båtar ibland samsas vackra sommarkvällar. Blandat med obebyggda öar och kobbar för bad och fiske, är det en miljö bevarad från 1800-talets naturromantik då den nyrika stockholmska borgarklassen byggde sig sommarhus och verandor långt från stenstaden, men ändå på bekvämt reseavstånd. Det första var Franz Sjöbergs hus från 1850-talet. Det ligger än idag oförändrat på Björnholmen, en villa i italiensk stil som dominerar segelleden.

Sjöberg var ingen vanlig grosshandlare. Han var socialist och agitator. Huset var avsett som presidentbostad då han blivit av med det för honom förhatliga kungahuset. Men Sjöberg misslyckades både ekonomiskt och politiskt. Villan hamnade istället i släkten Bredberg-Brusewitz ägo. Tecknaren och författaren Gunnar Brusewitz (1924–2004) har skrivit om sina barn- och ungdomsminnen från Björnholmen under 1930-talets

somrar i en bok kallad *Björnholmen* och även i sina memoarer *Vågens barn*. Han skriver om en tid som präglas av de idylliska sommarvillornas, punschverandornas, de krattade gångarnas och hängmattornas tid, om herrskapen som sitter på lövskuggade altaner och småpratar till ackompanjemang av diskret klirrande glas i Stockholms utkanter medan staden växer till och slutligen innesluter ön både fysiskt och själsligt. Med Brusewitz ord: ”mörka nätter ligger ön som ett stycke svart onyx infattad i glittrande strass. Nära i rummet, fjärran i tiden.”

För Brusewitz var barndomen på Björnholmen i mycket förknippad med Mälarbåtarna. Likt en Marcel Proust får doften av en Mälarbåt honom att minnas:

”... denna varma, kryddade dunst som slår emot mig när jag springer ombord över landgången! En doft sammansatt av het maskinolja, ånga, ved, tjära och matos från kabyssen framme i förpiken – allt spetsat med ett fränt inslag av gödsel från några kor som slamrar med sina kättingar inne i dunklet på mellandäck. Kan-ske också en omisskännlig doft av pilsnerdricka från ”Bergström med trossen”, som sommar efter sommar bär samma urblekta blåblusar och slitna vegamössa med knäckt skärm.”

Kärsö och Hjalmar Söderberg

Björnholmen är granne med Kärsö. Vad Björnholmen var för Gunnar Brusewitz, var Kärsö för Hjalmar Söderberg. Ensamhetens och den stilla flanörens författare bodde några barn-domssomrar på 1870-talet i Brostugan, numera känd som kafé och mötesplats för Stockholms motorentusiaster. Miljön har Söderberg skildrat i *Martin Bircks ungdom*. Han bodde i ett vitt hus där hans föräldrar hyrt några ”låga rum med rankiga vita möbler och med de blåaste rullgardiner i världen för de små fyrkantiga fönstren. Tätt förbi dessa fönster strök kronans landsväg fram. Här drog förbönder och vägfärande från Mäläröarna fram

på väg till och från staden, och alla stannade de för att betala bropengar, ty det vita huset var brovaktarens hus och låg just vid landfästet till Nockeby bro”. Brovaktaren satt varje kväll på sin förstukvist som var omslingrad av humlerankor, och drack toddy och räckte fram sin sparbössa åt de vägfärande. Han pratade och ljög, ty han hade varit sjökapten och rest i många främmande länder.

Hjalmar Söderberg skildrar en Mälarmiljö i en tid med brytning mellan segel och motor. Det är vid Nockebybrons föregångare, en flottbro som sjötrafiken tvingade till öppning, som Hjalmar Söderbergs sjö blir till ett oändligt hav, en förgrening av ”the seven seas”. Och var båt har sin personlighet:

”Martin lärde sig snart att känna igen dem alla: Fyris och Garibaldi, Brage, som aldrig gjorde sig någon brådska, den vackra, blåa Tynnelsö och den bruna Enköping, som kallades kaffebrännaren, emedan den puttrade som då man bränner kaffe... Så var det också bogserbåtarna med sina långa rader av pråmar; dessa pråmar brukade ofta fastna i brohålet, och ingenting i världen var så roligt som att då höra pråmkarlarna svära. Men de dagar

*Hjalmar Söderberg (1869–1941) med barn-domsminnen från Kärsö. Fotoporträtt 1905, tagit ett par år efter att **Martin Bircks ungdom** första gången publicerades.*

då sjön gick grön med vitt skum och vågorna stänkte högt upp över bron, då kunde inga ångbåtar tävla med rospiggarnas skutor om första platsen i Martins hjärta. I varje skutskeppare såg han då en hjälte, som trotsade vågorna och stormen för att nå något okänt och hemlighetsfullt mål; ty det föll honom aldrig in att tro, att de bara seglade till Stockholm för att sälja den ved, det hö eller de lerkärl som de hade ombord.”

De flesta av dessa båtar är försvunna, utkonkurrerade av bilar och bussar sedan 1950-talet. Men entusiaster håller liv i några och Strömma kanalbolag har förtjänstfullt byggt en hel verksamhet i att driva dessa båtar i reguljär trafik, inte minst på traden Stockholm–Drottningholm. För den som ska dit eller därifrån finns det idag därmed ett fantastiskt alternativ till buss och tunnelbana!

Medan Sara lättjefullt har glidit genom Stockholm och vi gått husesyn längs stränderna, har eftermiddagen övergått i midsommarkväll. Vi hade tänkt gå till Drottningholm för natten, lägga oss för ankar på fladen utanför kungens slott och äta supé, dricka en flaska vitt vin, sparad under hela seglingen och fortfarande kall bland kylboxens tinande isklampar. Medan vinden går till ro och himlen färgas midsommarnattsblå tänkte vi ligga där och se slottets fasader sakta blekna i kvällsljuset och höra tonerna av Mozarts *Figaros bröllop* sakta rulla över det

spegelblanka vattnet från slottsteatern. Men kvällen är ännu ung, vinden håller sig och smeker oss i akterspegeln. Vi ser Drottningholms slott skymta mellan träden, kungens motorbåt ankrad utanför slottet och badhuset där Gustav V brukade bada. Vi ser alla båtar som ligger längs stränderna eller på vattnet utanför slottet. Visst är det lockande att göra dem sällskap. Men istället för att lova styrbord och kasta ankar, faller vi av mot syd. Vi beslutar att segla vidare, att göra natthamn senare. Med solen glänsande i Drottningholms gyllene spiror styr vi bort från Mälarens främsta attraktion. Det är också segling. Att mer lockas av en smekande akterlig vind än av Nicodemus Tessins mästerverk, att hellre lyssna till nattvindens toner, än till Mozarts.

Kutter. Illustration av J. Hägg ur Nordisk Familjebok, 1904. Detalj.

Drottningholm. J A Berg, A Mayer och A Nay. Sverige framställt i Taflor, 1850–56.

Boken Segla Mälaren kan beställas på www.seglamälaren.se.
Uppge medlemsskap i Lovö hembygdsförening så betalar du
250 kr istället för ordinarie pris 320 kr, inkl. frakt.

Paradiset Alviken

Arnes föräldrar svarade våren 1930 på en annons om en sommarstuga i Alviken. De hyrde Sjövillan, som låg så nära stranden att Arne kunde meta abborre från verandan. Arne var då 8 år och värdparet, Fridolf och Hildur Palm, hade en dotter som var 2 år yngre, Anna. Alviken var ett trädgårdsmästeri där grönsaker, frukt och blommor odlades, främst dahlior och julrosor. Fortfarande finns julrosor kvar på tomten. Arne fick 5:- per vecka för att rensa i landen och Anna måste hjälpa till, gratis. Det enformiga arbetet underlättades genom att Arne spelade musik under arbetet på en vevgrammofon. Anna minns Edvard Perssons ”Jag har bott vid en landsväg i hela mitt liv...”

Trädgården hade en arbetshäst, Stjärn, två kor, gris och höns. Fridolf Palm köpte en jordfräs redan 1940 och Stjärn kunde pensioneras. Bevattningen var ett problem och innan elektrifieringen monterade Fridolf av propellern från en aktersnurra för att pumpa sjövattnen. Under det tidiga 1940-talets kalla krigsvintrar skidade Arne över isen från Västmannagatan på Normalm till Alviken för att hälsa på Anna. Där bjöds han på rariteten vispgrädde, omtyckt av sina blivande svärföräldrar.

Alviken sommaren 1938. ”Stora huset” till vänster på bild och sjöstugan till höger.

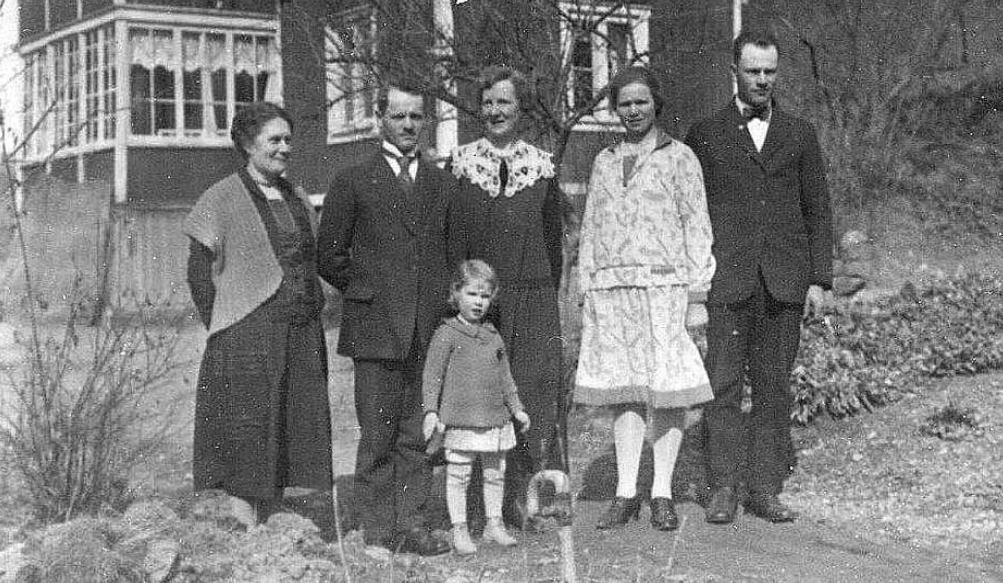
Anna sex månader (?) månader med pappa Fridolf, mamma Hildur och morbror Hermans hustru Hilma Korling. 1925.

Anna och Arne gifte sig 1945 och bodde i Traneberg, Spånga och Barkarby innan de återkom till Lovön, till en början i Edebys rättarbostad. Men de hade sommarbostad i en av stugorna på tomten, Alvikens udde. Alviken har sju sommarstugor med mycket låg omsättning på hyresgästerna. Det Palmska trädgårdsmästeriet lades ner 1961 då pappa Fridolf dog, bara 66 år gammal. Maskinerna annonserades ut och Alviken besöktes av en spekulant på jordfräsen.

Denne tyckte att Arne gjort ett fynd i Anna och frågade om det inte fanns andra ställen längs vägen med så fina döttrar. Jovisst det finns flera stycken, sade Arne med glimten i ögat.

1962 flyttade Anna och Arne in i huvudbyggnaden där de fortfarande bor. Alviken är deras liv, som att bo i paradiset, säger Arne med en klump i halsen. Nu är arrendet uppsagt. Jag berättar om alla andra bostadsarrenden som blivit uppsagda med krav på mycket höga arrendehöjningar. Vi har därför bildat en arrendatorsförening och anlitar en välrenommerad advokat. Det har varit nödvändigt. Vi kommer att ha kontakt igen när Anna och Arne får sitt nya avtalsförslag.

Anna med föräldrar och släktingar framför "stora huset" på Alviken. 1920-tal

Alviken – fakta

1700-talet – Alviken nämns i kartmaterialet för första gången under namnet "Alwiken" och även som "Sandwiken". År 1769 beskrivs det som backstuga vid Edeby invid "... östra skogen vid sjön ..." där det "... inhyser folk som där bor". Där fanns en "täppa av ringa värde". Tre hus finns markerade; ett av dem på samma plats som "stora huset" och ett på "sjöstugans" plats. På en annan karta från 1700-talet har man angivit att "Södermanlands vinterväg ifrån södra Björkfjärden förbi Hallsta och Säby gästgivare gårdar till Stockholm" gick vid sundet mellan Alviken och Kungshatt och på land förbi "Hättan" (Kungshättan) på Kungshatt.

1873 – På Generalstabskartan finns tre hus inritade vid Alviken. Ett på "stora husets" plats, ett på "sjöstugans" plats och ett på en plats sydost om "stora huset".

1912 – På kartan från år 1912 (ursprungligen år 1893) finns fler hus angivna inklusive ett på udden där det idag finns två äldre sommarstugor bevarade. Kartan visar också de åkrar som låg på platsen för det som skulle bli Fridolf Palms trädgårdsmästeri.

1917 – Anna Lindgrens morbror Herman Korling och hans hustru Hilma tar över Alviken. De hade då en handelsträdgård vid Kungshättan på Kungshatt.

1921 – Herman Korling blir ihjälsparkad av en häst under flytten över isen till Alviken. Alviken kom då att arrenderas av Fridolf Palm som anlägger ett trädgårdsmästeri på platsen och under hans tid byggs husen och vägarna vid Alviken ut.

1923 – Fridolf Palm gifter sig med Herman Korlings syster Hildur.

1924 – Föds Fridolf och Hildurs enda barn Anna senare gift med Arne Lindgren.

I Härje Bäärnmans Så minns vi Lovö från 1982 berättar Anna Lindgren om Alviken.

Anna och Arne som barn på badberget vid Alviken. Anna med långa flätor som andra från höger och Arne bredvid till vänster om Anna. 1930-tal.

Text: Bertil Ottoson
Fakta: Karin Wahlberg Liljeström

Nya styrelsemedlemmar

Vid årsstämman 2011 valdes två nya styrelsemedlemmar till föreningen och två nya styrelsesuppleanter som vi berättade i förra numret. Nya i styrelsen är Kim McLelland och Maria Halkiewicz. Kim presenterade vi i förra numret, Maria kommer i nästa. De nya styrelsesuppleanterna är Sture Frykfors, presenterad i förra E-Posten, och Ursula Belding. Här kommer hennes porträtt:

Jag är uppvuxen i Österrike, utbildad till jurist och träffade min man i Paris 1986. Vi flyttade till och från Sverige flera gånger och bodde i New York och Paris sammanlagt 17 år. 2004 köpte vi Birka på Malmen och renoverade gården till ursprunglig 1700-talsskick. Mina barn och jag trivs mycket bra i Drottningholm och är lika förtjusta i Lovön. Jag vill gärna bidra att upprätthålla denna unika idyll och är glad att ha fått förtroende att medverka i Hembygdförningens styrelse.

Runhällen vid Edeby

Runhällen vid Edeby (U 52) har under förra sensommaren tvättats och imålats av antikvarie Thorgunn Snædal vid Riksantikvarieämbetet. Den är en av sju stycken kända runristningar på Lovö, varav en nu är förkommen. Idag finns fem stycken runstenar bevarade och resta vid kyrkan. Dessutom finns en runristning i häll, den ovannämnda vid Edeby. Ytterligare en runsten är känd via skriftliga källor. Den stod på fältet invid Drottningholms "kungsgårds" byggnader. Den försvann någon gång under 1800-talet. Stenarna och hällen, som ristades någon gång under sent 1000-tal eller tidigt 1100-tal, är kända sedan lång tid då de nämns i bland annat uppteckningar, beskrivningar och på kartor från 1600- och 1700-talet. På storskifteskartan över Edeby från år 1769 nämns exempelvis "Runor huggna i berget". Edebys runhäll kan förknippas med det gravfält som har hört till det förhistoriska Edeby. Här har kvinnan Åfrid, troligen hustru och mor, låtit rista in runor till minne efter sina söner Svarthövde och Julfast samt till sin make Åsgöt. Texten lyder: "Åfrid let at Svarthaufda ok at Igulfast, syni sina, ok at Asgaut", vilket kan läsas: "Åfrid lät hugga åt sina söner Svarthövde och Julfast, och åt Åsgöt". Vid Edeby har man nu möj-

lighet att tydligare kunna utläsa runorna och förstå sambandet mellan det förhistoriska Edeby med gravfält, väg och hamn, och det nutida Edeby som än idag är ett jordbruk och som ligger kvar på samma plats som det gjorde för mer än tusen år sedan.

KWL 3/6-2011

Några av Ekerös smultronställen – försommarutflykt till Helgö och Hovgården

Den här gången bestämde vi oss för att turista i vår egen kommun. I år samarbetade Lovö hembygdsförening med Lovö röda korskrets om utflykten. Vi ställde kosan till Helgö och Hovgården. På Helgö finns ett av Sveriges mest fornfyndstäta områden. När en tomtägare år 1950 grävde för ett fundament till flaggstång fick han upp en romersk dopskopa – ett bevis för Helgös rikedom på fornfynd och för öns betydelse som handelsplats med kontakter över stora delar av den då kända världen. Fyndet ledde till flera års arkeologiska utgrävningar på platsen.

Vid första kurvan efter bron till Helgö ligger parkeringsplatsen med en informationstavla. I brevlådan finns en mycket informativ broschyr om fornlämningsområdet. Där mötte vi vår ciceron på platsen. Klädd i järnåldersdräkt avslöjade arkeologen och museipedagogen Linda Wåhländer stora delar av Helgös dolda historia. Det var inte gravfälten som var mest intressanta utan den industriby som finns på kullen bakom anslagstavlan. Här syns rester av terrasser där småföretag arbetade med ganska avancerat hantverk, till exempel göt man detaljer till vapen, smycken och klädedräkter. Linda bar en kopia av ett dräktspänne, som höll ihop hen-

nes dräkt. Fornminnessällskapet på Mälaröarna hade byggt ett tak över en ”hytta” där metall smältes i deglar och hälldes i gjutformar. Metallen fick man bland annat från de mynt som handeln på Helgö inbringade. Mynten ingick i ett gävo- och bytesystem och det avgörande var hur mycket metallen vägde och inte vad som stod på myntet.

Adelsö har också stor betydelse i Sveriges historia. Här finns resterna av Alsnu kungsgård från vikingatiden. Från kungsgårdens kulle ser och känner man sambandet till Birka på Björkö, som anlades samtidigt med kungsgården. Det vet man genom att utgrävningarna visar likartade fynd i det understa lagret, till exempel en ovanlig, randig glaspärla från Ribe, den så kallade ”getingpärlan”. Ovan på resterna av den vikingatida huvudbyggnaden uppfördes någon gång på 1260-talet Alsnö hus. Där ledde Magnus Ladulås den herredag som 1279/1280 antog Alsnö stadga, kanske den svenska adelns lagliga grund. Karin Wahlberg Liljeström ledde oss till den plats där Alsnu kungsgård och senare Alsnö hus funnits. Den senare byggnaden förstördes under 1300-talet, kanske i kampen mellan Magnus Ladulås söner (Birger, Erik och Valdemar) om den svenska

kungakronan. Från skolan minns vi Håtunaleken och Nyköpings gästebud. Ytterligare ett spår från platsens historiska betydelse visar den runsten som man hade låtit flytta fram till den "stenkaj" som man anlagt vid Alsnu kungsgårds hamn någon gång i slutet av vikingatiden. Där står enligt den senaste uttydningen:

"Tyd du runorna! Rätt lät Tolir, bryte i Roden, rista dem åt konungen. Tolir och Gylla lät rista (dessa runor) båda makarna efter sig till minnesvård. Håkon bjöd rista".

Det innebär att Håkon (Håkon röde = 1070-tal eller den norske jarlen Håkon = 1060-tal) uppmanat bryten Tolir och dennes maka Gylla att låta rista stenen till minne av kungen. Detta är det äldsta kända skriftliga belägget för ordet "kung" i det svenska språket.

Adelsö kyrka fick en snabbvisit mellan ett dop och en vigsel. Det var ju pingstafton. Kyrkan anlades troligen redan på 1000-talet, först som träbyggnad, men den ersattes vid slutet av 1100-talet av den första stenkonstruktionen. Den övre delen av dopfunten i sandsten är från 1100-talet.

Lunchen fick vi vid Oppgården, Adelsö Hembygdslags gård med sex byggnader. De var inhägnade av ett nytt stängsel som skydd mot vildsvinen. Efter en rundtur på Adelsö med Britta Ekman, berättade hembygdslagets ordförande Anders Sahlén en-

gagerat om föreningens verksamhet och byggnaderna. Huvudbyggnaden arrenderas ut som kafé, Café Oppgården, och övriga hus visades av hembygdslagets ordförande. En bagarstuga där man fortfarande under handledning kan baka tunnbröd någon gång per år och ett museum där olika föremål visades på ett mer pedagogiskt sätt än vad vi gör på Hogsta. Hembygdslaget hade själva byggt ett vagnslider med plats för tre fyra fordon. Arbetet hade gjorts av ca 10 medlemmar och finansieringen ordnades med insamlingar och anslag från en sparbanksfond.

Vi fick några idéer med oss tillbaka till vår egen verksamhet. Mest intressant, tycker jag, är att medlemmarna samlar in gårdarnas fotoalbum, skannar in fotografierna och bevarar på så sätt viktiga delar av Adelsös historia. Många foton saknar text och ger anledning till intervjuer, som ytterligare fördjupar kunskaperna.

På hemresan sålde jag snabbt slut lotterna och dragningen gjordes av Ingrid Wahlberg Liljeström och Niklas, Karin och Jörgen Eks barnbarn. Första pris var en ryamatta, knuten av Lo von Wurmb. Vilken härlig dag! Vi funderar redan nu att besöka Birka och få en specialvisning av Karin Wahlberg Liljeström.

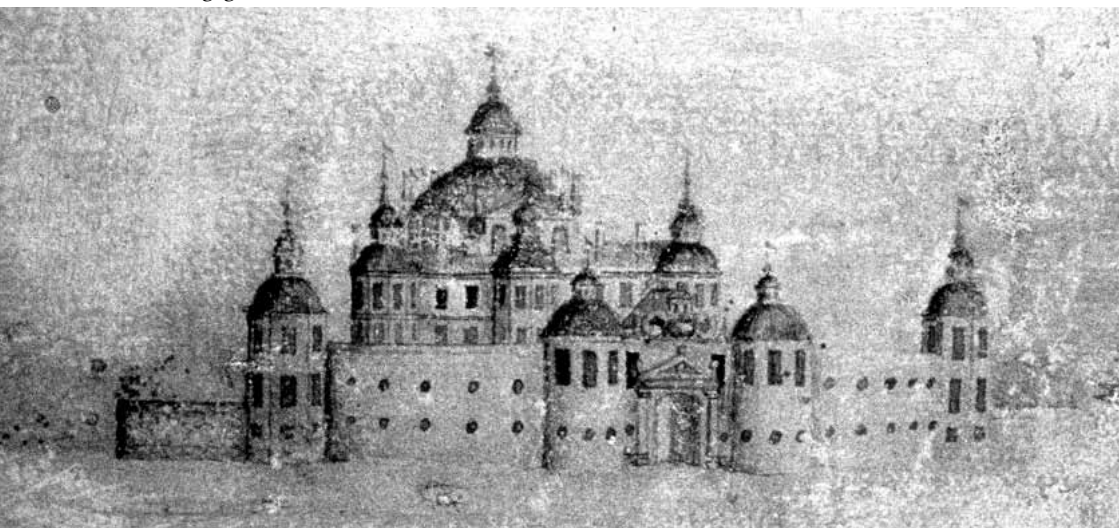
Bertil Ottoson

Besök Svartsjö slott i sommar!

Svartsjö slott, Hårlemans skapelse på Färingsö som under många år var fängelse, har restaurerats och drivs i sommar i ny regi, av Lovö Hembygdsförenings egen styrelseledamot Stina Odlander Haubo! Här ordnas utställningar, visningar, konserter m.m. under hela sommaren av denna driftiga, dynamiska och mycket kunniga kvinna. Stina har guidade visningar varje dag kl 13 och 15 av slottet. Under sommaren blir det barnopera, spökvandringar för både barn och vuxna och mycket mer. Läs mer på www.kulturguide.net.

Visst ligger inte Svartsjö på Lovön, men ska ni bege er någonstans utanför Lovö i sommar så ska ni besöka Svartsjö slott! Slottet är öppet 12-17 varje dag hela sommaren. Här finns också möjligheter att dricka kaffe och äta bakelser hos den charmerande fransyska patissieren Laurence Talon.

Svartsjö slott byggdes av Gustav Vasa och förbättrades senare av hans söner Erik och Johan. Det brann i slutet av 1600-talet och idag finns bara en stengrund kvar i slottsparken. Detalj av Carl Gripenhielms Mälarkarta 1689. Denne försåg sin karta med direkta avbildningar av Mälarens sevärdheter i form av små gouacher i kanten av kartan, sannolikt gjorda av honom under seglingar på Mälaren hösten 1688. Kartan, som idag finns på Kungliga biblioteket, är i dåligt skick. Fotograf: Jens Östman, Kungliga biblioteket.

Fler Lovöbor söks för att Rädda Lovö!

Rädda Lovö hade den 13 juni del 2 av sitt årsmöte i Klockargården. Det var väl besökt och informativt. Tyngdpunkten låg på vad vi nu kan göra för att stoppa Förbifart Stockholm och hindra att någon trafikplats byggs på Lovö. Vår advokat, Per Björkman, gav många idéer. Framför allt ska vi skriva synpunkter till Trafikverket på så många frågor vi orkar. Till exempel miljön i den 17 km långa tunneln, vårt dricksvatten och lantbrukens grundvatten, Natura 2000-området samt hotet mot världsarvet Drottningholm. Observera att bara sakägare som skrivit synpunkter kan överlaga Trafikverkets antagningsbeslut om det visar sig att Trafikverket inte brytt sig om våra synpunkter. Vi har tiden fram till 8 augusti att skriva.

Hela materialet, arbetsplanen och miljökonsekvensbeskrivningen, finns på Trafikverkets hemsida, ca 1200 sidor. Rädda Lovös ordförande, Krister Skånberg, uttryckte sin besvikelse över att så få Lovöbor är aktiva i föreningen. Varför ska andra rädda Lovö? Jag åtog mig att ingå i en ledningstrojka tillsammans med Krister Skånberg och Gunilla Tovatt.

Du blir medlem i Rädda Lovö genom att sätta in medlemsavgiften, 100:- på PG 414 04 48 – 4.

Bertil Ottoson

Hur blir det med prästgårdsarrendet?

En fråga snart lika gammal som kyrkan själv!

Talar tystnaden? Stockholms stift har ännu inte, nästan sex månader efter arrendenämndens utslag, presenterat det nya arrendeavtalet för prästgårdens arrendatorer, Tom och Elizabeth Rydström. Stockholms stifts krav att säga upp arrendet för avflyttning den 10 mars 2010 avvisades av arrendenämnden, men den godtog en höjning av arrendebeloppet med 65 %. Kampen mellan Gud och Mammon pågår alltså fortfarande. Svenska Kyrkan har interna regler för hur kyrkans stora värden i jord, skog och fonder ska förvaltas. En nyckelmening ur regelboken är ärkebiskop Wejryds uttalande:

”En kyrka bör se på sina samlade tillgångar som lån från Gud, att förvalta, bruka och bevara. Detta borde leda till långsiktighet och ödmjukhet. Det förstärker också det etiska ansvaret förknippat med ägande”.

Betyder kyrkans interna regler någonting i verkligheten eller är de enbart ord på ett papper i en pärm på en hylla? Just att Rydströms ännu inte fått sitt avtal, mer än fem månader efter arrendenämndens utslag,

kan tolkas så att kampen mellan giorigheten och kyrkans etiska regler står och väger. Jag erinrar mig en av Gustav Dorés illustrationer i gamla testamentet om kampen på en klipphylla där den förlorande kommer att störtna i fördärvet.

Rydströms ekologiska lantbruk är av flera skäl viktigt. För oss Lovöbor gäller det att Lovös karaktär av levande landsbygd och kungsgård står och väger. Ännu en hästgård och vi får aldrig tillbaka det jordbrukslandskap vi måste försvara. Men det kanske viktigaste: familjen Rydströms lantbruk är viktigt för många fler än för oss Lovöbor. På uppdrag av moder jord förser det oss med ekologiska och närodlade produkter som bidrar till att rädda jorden från en hotande klimatkatastrof.

I detta perspektiv är det viktigt att Elin och Karel får överta det formella ansvaret för gården. Min känsla är att stiftet inte vill ha fler konflikter och att det därför nu är ett gynnsamt läge att anhänga om generationsskifte.

Bertil Ottoson

Rädda Stockholm

Satsa på kollektivtrafiken – Stoppa Förbifart Stockholm

För 40 år sedan reste sig stockholmarna och ändrade politiskt fattade beslut. Trafikleder och stora rivningar i innerstan stoppades. Almarna i Kungsträdgården räddades.

Nu är det dags för nästa räddningsaktion. Hela regionen hotas av en trafiklösning som skulle försämra klimat och miljö. Som skulle öka trängseln i biltrafiken och försämra och tränga ut kollektivtrafiken. Den dyraste och värsta boven är den så kallade *Förbifart Stockholm* som skulle bli en förbifart för några få procent av trafiken. De minst 30 miljarder kronor som man vill använda för "Förbifarten" behövs i stället för investeringar i kollektivtrafiken.

Jag vill kunna åka tåg, tunnelbana, spårvagn, buss och båt snabbt, bekvämt och billigt. Jag vill kunna gå och cykla säkert. Jag vill ha en hållbar stad som tar hänsyn till klimat och kommande generationer. Därför kräver jag att de stora motorvägsprojekten slopas och att alla pengar från trängselskatten satsas på en kraftfull utbyggnad och modernisering av kollektivtrafiken i hela regionen.

Namn	Bostadsort	Epost-adress (frivilligt)

Skriv namn och bostadsort tydligt. Ange mailadress om du vill hjälpa till. Ifyllda listor sänds eller lämnas till:
Klimataktion, LM Ericssons väg 26, 126 26 Hägersten

Namninsamlingen avslutas 2011-12-15. Den riktas till regeringen, landstinget och kommunerna i länet. Den genomförs av Nätverket Stoppa Förbifart Stockholm bestående av ett 20-tal miljöorganisationer. Se www.stoppaforbifarten.nu

En tokig turk i Drottningholm

Erskine och Koman

Två herrar ombord på en skuta. Han som står är Ralph Erskine och han som sitter är Ilhan Koman, världsberömd skulptör av turkiskt ursprung. Det är Ilhans hem de befinner sig på, en ursvensk gammal skuta vid namn Hulda. Bilden är tagen någon gång på 1970-talet. I vintertid att döma av de pälsmössor som herrarna bär. De är grannar: Ilhans skuta ligger för

ankar nedanför Klockberget i Drottningholm, inte långt från Ralphs hus och kontor på Malmen. De hade mycket att tala om: gemensamt arbete, kärleken till båtar, kanske om deras nya hemland... De är ju två invandrare som gjort Sverige och Lovö till sina hem, som var och en är fullt engagerade med att bidra till det nya hemlandet, Ralph genom sin humanistisk-naturorienterade arkitektur, Ilhan genom sina säregna, storskaliga skulpturer i metall och trä baserade på geometriska och matematiska formler.

Invandrarna i Drottningholm

Det var slumpen som förde dem båda till denna plats: Ralph Erskine blev i slutet av 1940-talet tipsad om en bostad genom arkitektkollegan Anders Tengbom; Ilhan i sin tur i slutet på 1950-talet tipsad om Ralph Erskine kanske kunde erbjuda honom ett jobb. Ilhan, då en 35 årig man på väg att bli en internationellt erkänd skulptör hade just kommit till Sverige i sitt sökande efter ett land att göra till sin hemvist från det represiva Turkiet. Ilhan fick arbete hos Ralph: att tillverka modeller av framtida byggnader vid arkitektävlingar. En livslång vänskap uppstod mellan dem. Kanske också det hem som Il-

han skapade för sig och sin familj på en skuta, hängde samman med att Ralph hade haft sitt arkitektkontor ombord på en båt, Themsenbargen Verona, vintertid ankrad just nedanför Klockstapeln. Ett kontor som Ralph flyttade ut i skärgården under sommaren för arbete där. Vi kan förmoda att de ljusa somrarna ute i skärgården med strömmingsfiske bidrog till att Ilhan gjorde Sverige till sitt hemland för gott och stå ut med de långa, mörka vintrarna. Det och Kerstin som han träffade kort efter ankomsten till Sverige och som skulle dela hans liv tills hans död tjugofem år senare.

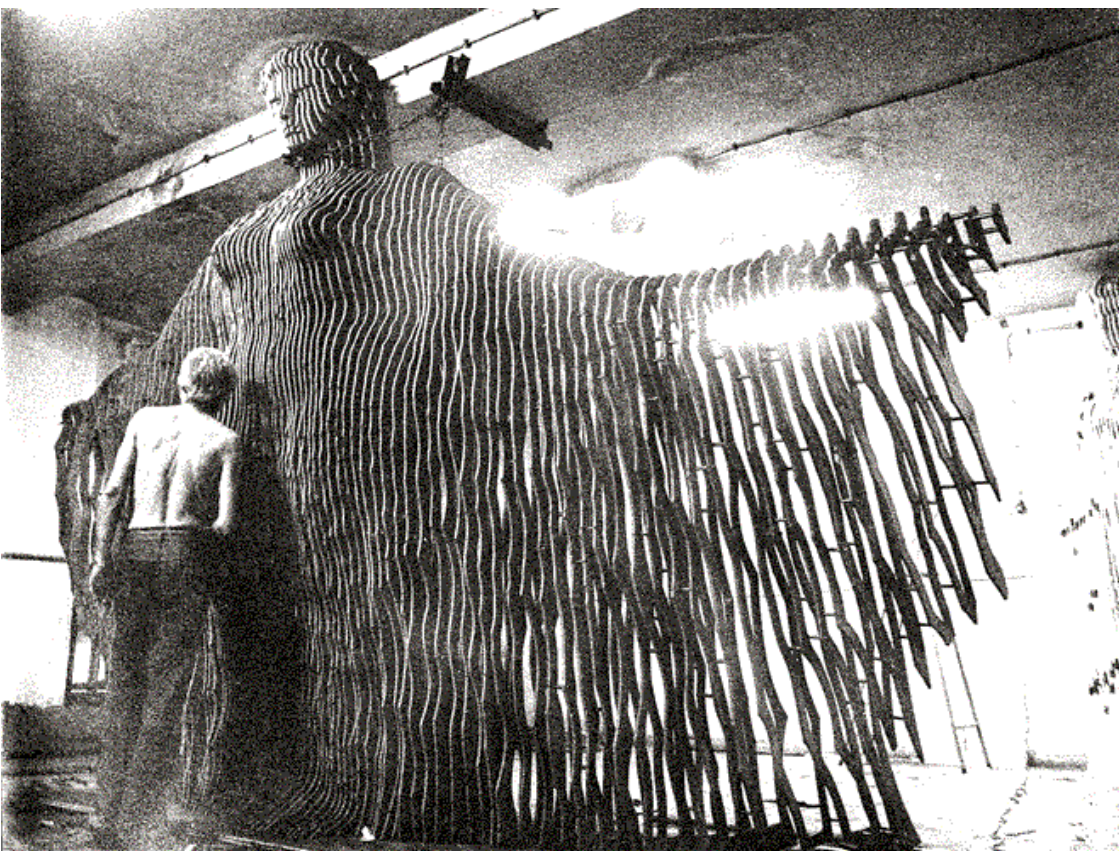
Hulda

Hulda är mitt största konstverk, lär Ilhan ha sagt. Han köpte henne 1965, byggde tillsammans med Kerstin om segelskutan från förra sekelskiftet till en bostad åt sin unga familj. Det var under ombyggnadsarbetet av Hulda på Sjötorps varv vid Väneren (där Hulda en gång hade byggts) som Ilhan blev kallad 'den tokige turken'. Där hade varvsgubbarna hade aldrig trott att Ilhan skulle vara mäktig att själv klara det omfattande ombyggnadsarbetet. På Sjötorp räknas tiden fortfarande före och efter Komans.

Det var naturligt att Huldass hemmahamn skulle bli där Verona låg, nedanför Klockstapeln. Verona sjönk en dag vid bryggan, bärgades, men Verona gick inte att räddas och på 1980-talet högs hon upp. Men Hulda låg kvar, i över 40 år tills hon också lämnade kajen för sista gången 2009: under dessa år en symbol för Lovö nästan lika framträdande som Drottningholms slott för dem som kom över bron. Ilhan använde kajen som sin studio, skapade stjär-

nor i vintermörkret när han gick löst på sitt material med skärbrännare och svets. Märkliga skapelser. Stockholmsbor har säkert sett hans skulpturer utan att kanske veta att Ilhan Koman är upphovsmannen: Leonardo da Vinci utanför Tekniska Högskolan på Karlavägen, Portalen vid City terminalen, Vattenvirveln vid Ekerö Centrum, Sveriges Riksvapen i Riksdagshuset... Men Ilhan är så mycket mer: han finns representerad på museer runt om i världen,

från New York, Montevideo, Bryssel till Istanbul. Betänk att det mesta av detta har skapats på kajen vid Klockberget, eller hos grannar på Drottningholm: i Ralph Erskines garage, i ett uthus hos Nils Tesch, i Vårdshuset vid Drottningholm, i Orangeriet vid Kungsgården, alla tillfälliga ateljéer för Ilhan under många år.

Under tiden blev Hulda hemmet för en växande familj kring Kerstin: barnen Catrin, Elif, Defne, och Korhan. Ett gäng barn för vilka en skuta blev ett lika naturligt hem som vilket radhus som helst, bara så mycket roligare när våren kom och man drog ut i skärgården och upp och nedför Sveriges östkust tills hösten tvingade tillbaka skutan till Drottningholm.

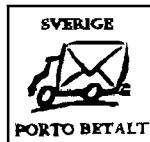
Ilhan avled 1986, men Hulda blev kvar i Drottningholm, nu som bostad åt sonen Korhan och dennes familj. Korhan följde inte sin far i spåren som konstnär, men däremot som skeppsbyggare. Han har bland annat lett bygget av briggen Tre Kronor. Han byggde också om Hulda till den tvåmastade skonare hon en gång varit. 2009 lättade han ankar med henne för att segla till Medelhavet runt Europa och Istanbul. En flytande konstutställning, kallad Huldafestivalen tillägnad Ilhan och sponsrad av EU. Ett lika storstilat projekt som någon av Ilhans skulpturer.

Mälarens gudinna?

Huldas tid nedanför Kvarnberget är slut, Ilhan är död sedan många år, och Ralph Eskine har gått bort... Idag finns bara gamla trossar, taljor och en postlåda som minner om Hulda och Ilhan. Är det inte tid att Ekerö kommun och Statens Fastighetsverk skapar något för att minna om den kreativa tid i Drottningholm nedanför Kvarnberget kring den tokige turken, en tid lika osannolik som när Nicodemus Tessin skapade ett svenskt Versailles längre bort på Lovön tre århundraden tidigare? Varför inte en kopia av Ilhans Medelhavet? Hon kan väl lika väl vara Mälarens gudinna som Medelhavets?

Claes Lindahl

Utdrag ur en framtida bok om Lovö, en bok som kommer att presentera personligheter, platser och historia.

Redaktörns baksida

Redaktörn ber att få tacka för sin tid i E-posten i och med detta nummer. Han hoppade in när ingen annan ville åta sig uppgiften för ett drygt år sedan. Det blev ingen betungande uppgift. Tvärs om, det har varit roligt att få delta, att få träffa gamla Lovöbor som så vänligt delade med sig av sina minnen och foton, och att få ta del av en och annan arg insändare. Det var spännande att läsa Drottningholmsskolans elevers visioner om Lovö i framtiden, dessa begåvade barn som inte tänker i förutsägbara banor. Och roligt att tycka till lite grann.

Nu har hembygdsföreningen en delvis ny styrelse, en stridbar ordförande och flera hugade skribenter. E-posten kommer således att leva vidare och bli ännu bättre i framtiden. För att hjälpa till med det, se nu till att ni skriver ännu fler arga insändare till den nya redaktionsledningen, att ni delar med er av era historier om Lovö och inte minst era fantastiska bilder från svunna tider. Gå också med och kämpa för den hotade ön. Själv tänker redaktörn segla i Lovös skärgård. Ni har väl sett hans nya bok, Segla Mälaren, som det finns ett litet utdrag av i detta nummer? Lovö är ju inte bara Lovö – det är Björnholmen där han som tänkte bli Sveriges första president byggde sitt Vita huset, det är Kärso med Brostugan som Hjalmar Söderberg gjorde berömt i litteraturen, det är Kungshatt, Fågelön och en massa små fina holmar därimellan. Och mitt bland dessa tronar Lovö som en diamant i guldfattning.

Hjälp Lovö hembygdsförening att vårda detta smycke!